

تازه‌های کتاب درباره خاورمیانه

تهیه و تنظیم: دکتر حمید احمدی
دانشیار علوم سیاسی دانشگاه تهران

در پی آن است که نشان دهد چگونه این پویاییهای گسترده‌تر سیاست‌گذاری خارجی ایجاد شده و بر جهت‌گیری و رفتار این کشورها در برابر اروپا تأثیر می‌گذارد.

Masudul Alam Choudhury, *The Islamic World- System, A Study in Polity- Market Interaction*, London: Routledge, 2003, 272 pages.

نظام جهانی اسلام: پژوهشی در کنش
میان جامعه و بازار

این کتاب نوعی کار اصیل است که می‌خواهد یک دیدگاه جایگزین درباره جهانی شدن به دست دهد و معرفت‌شناسی برآمده از قرآن و سنت پیامبر اسلام (ص) را که بنیاد اصلی وحدت سیستمی موجود در قلب مفهوم اسلامی نظام جهانی است، شناسایی کند. چودری در پژوهش خود بنیادهای اخلاقی مؤثر بر دگرگون شدن حقوق، بازارها و قرارداد اجتماعی جوامع اسلامی را آشکار می‌سازد. آنگاه روش‌شناسی مورد نظر خود را درباره

Gerd Nonneman, *Analysing Middle Eastern Foreign Policies, The Relationship With Europe*, London: Frank Cass, 2003, 208 pages.

تحلیل سیاست خارجی کشورهای
خاورمیانه، روابط با اروپا

کتاب چارچوبی مفهومی برای تحلیل سیاست خارجی خاورمیانه به دست داده است و طرحی برای محیط‌های منطقه‌ای مؤثر در شکل‌دهی به سیاست خارجی ارائه می‌کند. از نظر نویسنده، سیاست اروپایی خود یکی از این عوامل محیطی است. چندین مطالعه موردی از شمال آفریقا، شرق عربی، خلیج فارس و ترکیه انجام گرفته و در آن موضوعات و الگوهای تعیین‌کننده سیاست خارجی و تنظیمات آن مشخص شده است. نویسنده

بررسی می‌کند. مجموعه‌ای از پژوهشگران برجسته دانشگاهی با استفاده از داده‌های گسترده نوین این موضوع را مورد بررسی قرار داده‌اند. کتاب برای علاقه‌مندان به اقتصاد سیاسی مصر معاصر، کشاورزی، صنعت و نظام سیاسی آن بسیار مفید است.

Margaret Crahan, John Goering and Thomas G. Weiss, (eds.), *The Wars on Terrorism and Iraq; Human Rights, Unilateralism and US Foreign Policy*, London: Routledge, 2004, 256 pages.

جنگ علیه تروریسم و عراق؛ حقوق بشر، یک‌جانبه‌گرایی و سیاست خارجی

کتاب یک تحلیل بجا و انتقادی از تأثیر جنگ بر حقوق بشر است، و به‌ویژه بعد بین‌المللی حقوق بشر و تنش‌های مربوط میان یک‌جانبه‌گرایی و چندجانبه‌گرایی در سیاست خارجی آمریکا را بررسی می‌کند. نویسندگان این مجموعه پیامدهای این

موضوعات و مشکلاتی چون حقوق مالکیت، پول، اقتصاد سیاسی، پخش فناوری، توسعه بازرگانی خرد و ارزیابی سرمایه به کار می‌گیرد.

M. Riad El- Ghonemy (ed.), *Egypt in the Twenty First Century, Challenges for Development*, London: Curzon Press, 2003, 264 pages.

مصر در قرن بیست و یکم، چالش‌های توسعه

کتاب بر سه محور اصلی تمرکز کرده است: ۱. افزایش بیش از اندازه جمعیت همراه با تولید پایین، توسعه نیافتگی، فقر دائمی، پس‌انداز و توان سرمایه‌گذاری ضعیف؛ ۲. راهبرد توسعه پس از دهه ۱۹۵۰ و پیامدهای آن؛ و ۳. ساختارهای نهادی سازنده پیشرفت اقتصادی و سیاسی.

کتاب مصر در قرن بیست و یکم یک پژوهش ضروری در اصلاحات اقتصادی و ساختاری دوباره درازمدت است که در عین حال چالش‌های فراروی کشور را نیز

- سیاست خارجی را بر روابط بین‌الملل و نظام جهانی، معیارهای سنتی حقوق بشر و دموکراسی بررسی می‌کنند. نویسندگان نشان می‌دهند که آمریکا دیگر قهرمان حکومت قانون و حل کشمکش با راههای صلح‌آمیز قلمداد نمی‌شود.
- نویسندگان در پژوهشهای خود راهکارهایی نیز برای رسیدن به توافقیهای مسالمت‌آمیز در داخل کشور و ثبات بین‌المللی ارائه داده‌اند.
- عنوان مقالات کتاب به شرح زیر است:
۱. رابطه میان مسایل داخلی آمریکا، حقوق بشر و سیاست خارجی آمریکا؛
 ۲. پیشینه و مثال در عرصه بین‌المللی؛
 ۳. سیاست خارجی آمریکا و حقوق بشر در دوره نامنی؛
 ۴. پیامدهای غیرارادی بین‌المللی جنگ علیه تروریسم؛
 ۵. نادیده گرفتن حقوق بشر از سوی دولت بوش در جنگ علیه تروریسم؛
۶. بوش، عراق و سازمان ملل؛
۷. جنگ علیه عراق: پیامدهای راهبردی و هنجاری؛
۸. آینده رابطه میان آمریکا و اروپا؛
۹. یک‌جانبه‌گرایی حقوقی؛ و
۱۰. چندجانبه‌گرایی تاکتیکی: سیاست خارجی آمریکا در خاورمیانه.
- Stephanie Cronin (ed.), *Reformers and Revolutionaries in Modern Iran. New Perspectives on the Iranian Left*, London: Curzon- Routledge, 2004, 304 pages.
- اصلاح‌طلبان و انقلابیون در ایران نوین: دیدگاه‌های جدید درباره چپ ایران**
- چپ ایران از اهمیت تاریخی زیادی برخوردار است و با وضع کنونی ایران و تکامل مبارزه میان «اصلاح‌طلبان» و «محافظه‌کاران» ارتباط دارد. گرچه چپ هرگز در ایران به قدرت نرسیده است، تأثیر آن بر دگرگونی سیاسی، روشنفکری و فرهنگی ایران نوین زیاد بوده است.

نویسندگان کتاب پدیده فعالیت سیاسی
چپ در ایران را مورد نقد و بررسی اساسی
قرار داده‌اند و آن را در چارچوبی بزرگ‌تر،
یعنی از دوران ظهور آن تاکنون، تجزیه
و تحلیل کرده‌اند. این کتاب دیدگاه‌های
گوناگون و گاه متعارضی را درباره یک
قرن فعالیت سیاسی چپ در ایران ارایه
داده است.

(حسابگرانه) در مورد سیاست خارجی
ترکیه را نقد کرده و بر آن است که سیاست
خارجی ترکیه از پیش و همچنان امروز
به‌وسیله ملاحظات هویتی هدایت می‌شده
است. این ملاحظات هویتی براساس سه
چارچوب مفهومی رقیب؛ یعنی غربی،
اسلامی و ملی‌گرایی بررسی شده‌اند.

Yucel Bozdaglioglu, *Turkish Foreign
Policy and Turkish Identity, A Con-
structivist Approach*, New York:
Routledge, 2003, 160 pages.

سیاست خارجی ترکیه و هویت ترکی:

رهیافتی سازه‌گرایانه

نویسنده کتاب تحت‌تأثیر نظریه‌های
نوین روابط بین‌الملل، و با بهره‌گیری از
دیدگاه‌های محوری ره‌یافت سازه‌گرایانه
در روابط بین‌الملل، رفتار سیاست خارجی
ترکیه را مورد تجزیه و تحلیل قرار داده
است. به گفته نویسنده، سیاست خارجی
ترکیه در طول دوران معاصر تحت‌تأثیر
ره‌یافتی سازه‌گرایانه قرار گرفته است. نویسنده بر آن است، آنانی هم که
سیاست خارجی این کشور را از دیدگاه
هویتی بررسی کرده‌اند، دارای بنیاد نظری
و چارچوب تحلیلی مستحکمی نبوده‌اند.

و همین نکته دیدگاهها و عقاید آنان را تضعیف کرده است. وی بر آن است تا با به دست دادن یک رهیافت جایگزین سازه گرایانه، شکاف موجود در مطالعه سیاست خارجی ترکیه را پر کند.

Uri Bar-Joseph, *Two Minutes Over Baghdad*, London: Frank Cass, 2003, 184 pages.

دو دقیقه بر فراز بغداد

در اوایل سال ۱۹۸۰، بدترین نگرانی و ترس اسرائیل؛ یعنی احتمال دستیابی یک رژیم عرب همچون عراق به سلاحهای اتمی به تحقق پیوست. صدام حسین توانسته بود یک نیروگاه اتمی در اوزیراک بسازد، و به طور آشکار نیز اعلام کرده بود که بمب هسته‌ای را علیه اسرائیل به کار خواهد گرفت. مناخیم بگین، نخست وزیر وقت اسرائیل، یک تصمیم اساسی گرفت، و آن این بود که خلبانان جنگنده‌های اف - ۱۵ نیروگاه هسته‌ای عراق را در هم بکوبند. اواخر بعد از ظهر ۷ ژوئن ۱۹۸۱

بود که ۱۶ بمب افکن اسرائیل به راکتور هسته‌ای عراق در الطویطه در جنوب غرب بغداد حمله کردند و آن را نابود ساختند. این برای نخستین بار در تاریخ بود که یک حمله پیشدستانه موفق علیه یک راکتور هسته‌ای صورت گرفت، و برای نخستین بار بود که تلاش برای خلع سلاح و جلوگیری از تکثیر احتمالی سلاحهای هسته‌ای به وقوع پیوست. این کتاب تلاشهای فزاینده برای تولید یک بمب هسته‌ای عربی و نیز هراس اسرائیل از امنیت خود را در این باره مورد بررسی قرار داده است. کتاب جزئیات دقیق داستان حمله سریع به تأسیسات اتمی عراق را نیز که به عملیات بابل مشهور شد، در برمی‌گیرد.

بازتابهای عملیات بابل بیش از انتظار بود؛ چرا که توازن قوا را در خاورمیانه برهم زد و بر تکثیر سلاحهای هسته‌ای در اطراف جهان تأثیر بالقوه‌ای گذاشت.

Shahbaz Shahnava, *Britain and South- West Persia 1880-1914: A*

شیوخ حاکم و دولت انگلستان [در

خلیج فارس] ۱۹۶۹-۱۹۶۰

این کتاب، پژوهشی گسترده

مبتنی بر اسناد وزارت خارجه انگلستان و

آرشیوهای ملی منتخب آمریکاست، که در

آن روابط میان مقامات انگلستان و شیوخ

عرب خلیج فارس در سالهای دهه ۱۹۶۰ به

تصویر کشیده شده و چگونگی به استقلال

رسیدن آنان را تجزیه و تحلیل کرده است.

مقامات انگلستان در آغاز سالهای

پایانی نگرانی خود در خلیج فارس، مصرانه

خواستار پیشرفت اقتصادی، همکاری در

میان شیخ نشینها و بهبود وضع آموزش و

مراقبتهای بهداشتی شدند. در همان زمان

مقامات وزارت خارجه انگلستان به حفظ

و تداوم منافع ویژه اقتصادی انگلستان و

منافع میان متحدان غربی خود در منطقه

دست زدند. کتاب نگاه دقیقی به منافع

متضاد دو طرف نیز انداخته است.

George Lane, *Early Mongol Rule in*

Thirteenth- Century Iran: A Persian

Study in Imperialism and Economic

Dependence. London: Routledge-

Curzon Press, 2004, 288 pages.

انگلستان و جنوب غرب ایران

۱۹۱۴-۱۸۸۰: پژوهشی درباره امپریالیسم

و وابستگی اقتصادی

شهباز شهنواز، استاد دانشگاه تهران.

اهمیت منطقه خلیج فارس و به ویژه جنوب

غرب ایران را مورد بحث و بررسی قرار داده

است. دولت انگلستان در اواخر دهه ۱۸۸۰،

دولت ایران را زیر فشار قرار داد تا از جنوب

غرب کشور راه ویژه‌ای را باز کند و این امر

بر توسعه اقتصادی این ناحیه تأثیر عمده‌ای

به جای گذاشت. کتاب تحلیل جامعی از

مردمان این منطقه، تجارت و صنعت آن و

نیز تأثیر نفوذ انگلستان بر آن در پایان قرن

نوزدهم به دست می‌دهد.

Mirian Joyce, *Ruling Shaikhs and her*

Majesty's Government 1960-1969,

London: Frank Cass Publishers,

2003, 256 pages.

Renaissance, London: Routledge and Curzon Press, 2003, 344 pages.

رستاخیز ایران: دوره‌های نخستین حکومت مغول در ایران قرن سیزدهم

نویسنده کتاب با نگاهی متفاوت به تاریخ حکومت مغول در ایران و با مخالفت با شیوه نگرش متفی نسبت به سلطه مغولان در این کشور، بر آن است که با آغاز حکومت مغول در ایران در قرن سیزدهم میلادی ایران به‌عنوان یک بازیگر جهانی دوباره به‌پا خاست و ارتباطات فرهنگی، سیاسی و معنوی خود را با سرزمینهای ترکی از سر گرفت. گرچه یورش نخستین مغولها به ایران برای ساکنان این کشور مشکلات و بلایای فراوان به‌بار آورد، اما هجوم دوم چنگیزی‌ها این‌چنین نبود. نویسنده نشان می‌دهد که هولاکو خان پس از ویرانگریهای مغولان پیشین، نه به‌عنوان یک فاتح، بلکه به‌عنوان یک نجات‌بخش و یک پادشاه در ایران مورد استقبال قرار گرفت، و دهه‌های آغازین حکومت او با خیزش و زنده شدن (رنسانس) دوباره

فرهنگی فلات ایران برابر بود.

Julie Scott Meisami, *Structure and Meaning in Medieval Arabic and Persian Poetry*, London: Routledge and Curzon Press, 2002, 528 pages.

بساختار و معنا در شعر عربی و فارسی میانه

این کتاب، نخستین پژوهش جامع و تطبیقی درباره شیوه‌های ترکیبی و سبکی شعر عربی و فارسی میانه است. نویسنده ضمن برشمردن و تحلیل شعر پارسی و عربی دوران میانه (قرون وسطی) و مقایسه آنها براساس شیوه‌های فنی شعری، آثار نویسندگان و منتقدان بومی ایران و عرب را درباره شعر عربی و پارسی مورد تجزیه و تحلیل و بررسی قرار داده است. کتاب، منبع ارزشمندی درباره میراث مکتوب جهان اسلام در زمینه شعر و ادب محسوب می‌شود.

Gernot Windfuhr (ed.), *The Iranian Languages*, London: Routledge Press, 2004, 104 pages.

زبانهای ایرانی

زبانهای ایرانی بخش عمده‌ای از خانواده زبانهای هند و اروپایی هستند و ارتباط مهمی میان زبانهای آسیایی، اروپایی و آفریقایی برقرار می‌کنند. زبانهای ایرانی ویژگیهایی دارند که می‌تواند مدارک مهمی برای گونه‌بندی هم‌زمانی و ناهم‌زمانی و دیگر بحثهای مربوط به تئوریهای زبان به دست دهند. با این همه، زبانهای ایرانی به نحو گسترده‌ای ناشناخته باقی مانده و دسترسی به آنها نیز دشوار است. مجموعه مقالات این کتاب، برجسته‌ترین منابع مربوط به زبانهای ایرانی را به وجود آورده‌اند. کتاب علاوه بر شرح و توصیف هر زبان ایرانی در خانواده زبانهای ایرانی، به ارایه پارادایم‌ها و چارچوبهای دستوری و همچنین نظریات تطبیقی تاریخی گونه‌بندی زبان دست زده است.

David Shankland, *The Alevis in Turkey: The Emergence of a Secular Islamic Tradition*, London: Routledge and Curzon Press, 2003, 256 pages.

علویان ترکیه: خیزش سنت سکولار اسلامی

این کتاب، یکی از معدود نوشته‌های مربوط به علویان به زبان انگلیسی است و بر مبنای یک پژوهش میدانی گسترده و طولانی در ترکیه به رشته تحریر درآمده است. علویان نقش بسیار مهمی در پراکندگی فرهنگی در ترکیه معاصر دارند و نقش آنها در اسلام جهان مدرن نیز قابل توجه و چشمگیر است. کتاب نشان می‌دهد که هر چه علوی‌ها از مناطق روستایی به مکانهای شهری می‌روند، به شیوه فزاینده و گسترده‌ای سکولار می‌شوند. کتاب همچنین نشانگر این نکته است که در اسلام هیچ چیز در برابر سکولاریسم مصون نیست و این نظریه را براساس داده‌ها و بسترهای تاریخی گوناگون ثابت کرده است.

الازهر و جهان عرب: شکل دادن به آگاهی سیاسی و ایدئولوژیک

دانشگاه اسلامی الازهر از زمان بنیان‌گذاری‌اش در قاهره در سال ۹۷۲ میلادی (۳۵۹ هجری)، یکی از نهادهای برجسته و کانونهای اصلی آموزش در جهان عرب بوده است. این کتاب نشان می‌دهد که چگونه الازهر بر دانشجویان خود تأثیر گذاشته و دیدگاههای سیاسی آنها را شکل داده است. کتاب همچنین عواملی را که به اهمیت یافتن آن به‌عنوان کانون آموزش مذهبی منجر شد، به‌همراه رشته‌های آموزشی آن بررسی می‌کند. فتواهای مهم صادره از سوی علمای الازهر، حوادثی که باعث صدور این فتواها شد، و نفوذ و تأثیر آنها بر کشورهای عرب در کتاب مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است. این نخستین کتاب جامع درباره الازهر است که به زبان انگلیسی منتشر شده است.

Francios de Blois, *Persian Literature A Bio-Bibliographical Survey, Vol. V: Poetry of the Pre- Mongol Period*, London: Routledge and Cyrzon Press, 2004. 544 pages.

ادبیات پارسی: بررسی کتابنامه‌ای

جامعه سلطنتی آسیایی این کتاب بی‌نظیر را که پنجمین جلد از مجموعه ادبیات فارسی است، چاپ کرده است. این منبع، ابزاری غیرقابل جایگزین برای تمامی دانشجویان و پژوهشگران ادبیات، تاریخ و فرهنگ ایران است. کتاب، ادبیات فارسی را در باشکوه‌ترین دوران آن مورد بررسی قرار داده است. این مجموعه‌ها از سال ۱۹۹۲ به بعد انتشار یافته و مورد استقبال ایران‌شناسان قرار گرفته است.

Malak Badrawi, *Al-Azhar and The Arab World: Moulding the Political and Ideological Consciousness*, London: Routiedge and Curzon Press, 2005. 256 pages.